

Den 2. februar 2015

Sagsnr.:

Ad hoc Arbejdsgruppe om bekæmpelse af kartoffelbrok Referat af andet møde, den 17. december 2014

Tilstede: Jens Kristian Ege Olsen (Landbrugets Kartoffelfond, Vandel), Kim Madsen (Danespo A/S), Henrik Pedersen (Andels-Kartoffelmelfabrikken Vendsyssel), Christian Feder (Kartoffelmelcentralen Amba), Lars Bødker (SEGES), Kristian Møller Sørensen (Karup Kartoffelmelfabrik), Carl Heiselberg (Danske Kartoffler), Søren O. Jørgensen (Unipatatas A/S), Ingolf Kjær Sørensen (Flensted A/S), Hans Jørgen Buur (Kartoffelhandlerforeningen), Henrik Jørskov Hansen (Fødevarestyrelsen), Steen Lykke Nielsen (Aarhus Universitet), Bent Nielsen (Aarhus Universitet).

Fra NaturErhvervstyrelsen deltog: Ebbe Nordbo, Bettina Gylden, Richard Nørsgaard, Ida Husby, Pernille Agerskov, Morten Krogsgaard, Thorkild Nielsen, Tine Vilbrad Jørgensen.

1 Dagsorden, gruppens medlemmer og praktisk information

NaturErhvervstyrelsen (NAER), bød velkommen og meddelte, at gruppen er udvidet med to nye medlemmer Søren O. Jørgensen fra Unipatas A/S og Hans Jørgen Buur fra Kartoffelhandlerforeningen.

En revideret dagsorden blev runddelt og godkendt af gruppen.

2 Kort repetition af gruppens formål og retsgrundlag

NAER gennemgik kort retsgrundlaget for håndtering af kartoffelbrok. NAER er forpligtet til at gøre en aktiv indsats for at bekæmpe kartoffelbrok, afgrænse udbrud samt at gennemføre generel overvågning. NAER ønsker input til at identificere passende foranstaltninger fra arbejdsgruppen.

3 Smitstof akkumulation og henfald

Sten Lykke Nielsen og Bent Nielsen fra Aarhus Universitet (AU) resumerede resultater fra forskellige studier inden for tre emner:

Kartoffelbroks indflydelse på udbytte: Det meste litteratur er af ældre dato og beskriver udbyttetab på op til 50-100 %.

Opformeringsrate af sporer: Resultater fra undersøgelser i Holland, med modtagelige kartoffelsorter tre år i træk og kendt smitemængde, viser at opformeringsraten er stor. Ved eksempelvis den laveste grad af inokulum ved start (0,1 sporangie

pr gram jord) var resultatet, efter tre års dyrkning af modtagelig sort, 633 sporangier pr. gram jord.

Resultater viste desuden, at dyrkning af resistente sorter ikke medførte opformering af kartoffelbrok.

Henfald af sporer: Den årlige reduktionsrate kan være op til mellem 70-90 %. Set i sammenhæng med den hurtige opformering, forventes det, at det tager i hvert fald 10-15 år at sikre, at en mark findes fri for brok. Nogle studier angiver 30-40 år. Henfald tager længere tid, hvis jorden er dækket med permanent græs, end hvis den dyrkes.

Herefter præsenterede Videncentret, nu SEGES, forlag til retningslinjer for frigivelse af en mark med brok. Præsentationen tog udgangspunkt i ordlyden i 'Brok-direktivets' Art. 2: "Et areal anses for angrebet, såfremt der på mindst på dette areal er konstateret symptomer på kartoffelbrok", samt i retningslinjerne i EPPOs standard PM3/59 (2) m.h.t. henholdsvis lempelse og ophævelse af restriktioner i en mark med kartoffelbrok efter 10 eller 20 år.

Videncentret afsluttede med følgende anbefalinger:

- Et areal anses for angrebet, såfremt der på mindst én plante på dette areal er konstateret symptomer på kartoffelbrok.
- Jordprøver og bio-assay efter EPPOs standard, anvendes til
 - at opdele en inficeret mark i en del med kartoffelbrok og en del uden. Den del uden bliver pålagt restriktioner som bufferzone med krav om dyrkning af resistente sorter.
 - at ophæve af mark-restriktioner efter en karenperiode.
- På en bedrift, hvor der er fundet visuelle symptomer på brok, skal der i alle bedriftens marker holdes et sædskifte på mindst 2 kartoffelfrie år mellem hvert kartoffel-år.
- Der iværksættes en officiel visuel overvågning i 0,5 % af det samlede danske kartoffelareal.

4 Kort nyt om fund status

NAER præsenterede arbejdshypotesen for håndtering af udbruddet af brok, der var sendt til gruppen inden mødet. NAER formoder på nuværende tidspunkt, at der kan være flere bedrifter med kartoffelbrok i stivelseskartofler på Karup-Brande egnen. NAER antager, at andre dele af branchen (spisekartofler, læggekartofler m.m.) ikke er inficeret med brok. NAER har indtryk af, at der er enighed om disse formodninger.

AU tilføjede, at der ikke er rapporteret om brokfund i andre dele af Danmark, og derfor er antagelsen, at der kun er brok i Karup/Brande område.

NAER har indhentet oplysninger om andre EU landes (bl.a. NL, DE, PL, SE) foranstaltninger til bekæmpelse og afgræsning af kartoffelbrok. Deres oplysninger giver et varieret billede. NAERs oplæg foreslår generelt ikke strengere restriktioner end disse lande og på visse punkter lempeligere.

NAER omdelte en oversigt, der viste placeringen af marken med fund af brok, på de to bedrifter. Markerne ligger i spredte punkter eller klynger. Oprindelsen af smitten kendes ikke.

Alle planlagte jordprøver er udtaget på begge bedrifter. For den ene bedrift foreligger alle analyseresultater inden længe, for den anden bedrift mangler pt. de fleste resultater.

Avlerne oplyses om antallet af sporangier i prøverne og de positive prøvers omtrentlige beliggenhed i den angrebne mark. Fundene varierer stærkt mellem markerne, fra et sporangie i én prøve til mange sporangier i flere prøver. NAER vil udlevere resultaterne i generaliseret form til arbejdsgruppen, når de foreligger.

5 Tema B: Restriktioner på fremtidig avl i smittede marker og bufferzoner

NAER havde inviteret erhvervet til at præsentere erhvervets mulige forebyggende foranstaltning for smittespredning.

Henrik Petersen præsenterede på vegne af AKV' s fabrik og KMC' s fire fabrikker følgende forslag:

Alle fabrikker indfører, ifølge forslaget, dyrkningskrav i kontrakten med kartoffelavlere. Der kan være forskelle mellem fabrikkernes krav, men der er enighed om som minimum:

- Krav om sædskifte på minimum 2 kartoffelfrie år mellem hvert år med kartoffeldyrkning
- Anbefaling om at dyrke sorter med bred resistens ved hver anden dyrkning af kartofler. Det er i første omgang en anbefaling, pga. af den begrænsede adgang til læggemateriale af resistente sorter og da patotypen af brok endnu ikke er kendt
- På lageret mærkes eget læggemateriale med marknummer. Ved lagring af egne læggekartofler i kule, holdes de enkelte marker adskilte
- Rengøring af maskiner for jord og planterester, når der skiftes mark, med henblik på at minimere spredning mellem mark og mellem ejendomme. Kravet gælder jordsøgende maskiner som eks. plov, harve, lægger, hypper og optager.
- Affaldsdeponi i marker, hvor der ikke dyrkes kartofler

Kravene indføres, ifølge forslaget, fra næste kampagne. Krav om sædskifte på to kartoffelfri år mellem hvert år med kartofler vil dog ikke kunne overholdes i avlen for 2015, da der er disponeret på nuværende tidspunkt. AKV vil kræve 3 kartoffelfri år i sædskiftet.

NAER spurgte om repræsentanter for andre dele end stivelsesbranchen overvejede at indføre forebyggende foranstaltninger.

Søren O Jørgensen nævnte, at fabrikkernes forslag var gode foranstaltninger og understregede, at sædskiftet er vigtigt, uanset om man dyrker resistente sorter eller ej.

Hans Jørgen Buur nævnte, at for spisekartofler er knoldenes udseende en vigtig kvalitetsparameter. Da antallet af deforme knolde øges, hvis der dyrkes kartofler for tit, er der et helt naturligt incitament til at have varierede sædskifter.

Fødevarerstyrelsen/Diagnostisk Laboratorium (FVST) tilføjede, at vækstperiodens længde har indflydelse på udvikling af symptomer, og da spisekartofler og læggekartoflers vækstperiode er kortere end stivelseskartoflers, vil symptomer muligvis ikke udvikle sig synligt inden høst.

NAER præsenterede forslag til restriktioner på brokmarker og bufferzoner, der blev udleveret (dokumentet; Tema B, principper for afgørelse om restriktioner for arealer og kartoffelavl ved konstateret smitte med kartoffelbrok). Ved udarbejdelsen er branchens bemærkninger til et tidligere forslag taget i betragtning, og NAER har ladet sig inspirere af andre EU-landes regler.

Restriktioner for mark inficeret med brok

I marker, hvor der er konstateret brok, må der ikke dyrkes kartofler i 15 år. NAER udtager herefter på eget initiativ prøver med henblik på evt. ophævelse af restriktioner. Avleren kan rekvirere brugerbetalte undersøgelser med henblik på at lempe restriktionen for arealet inden de 15 år. Lempelsen vil svare til de restriktioner, der pålægges bufferzoner. Maskiner skal rengøres for jord, før de forlader en smittet mark

Revurdering af del af mark

For brokinficerede marker over 5 ha indfører NAER mulighed for, på grundlag af en konkret vurdering af bl.a. smittetryk og fordeling af positive prøver i marken, at avleren kan rekvirere en undersøgelse med henblik på at få revurderet en del af marken. En mark kan kun deles i to dele, og der tages kun prøver i den del, hvor der ikke i første omgang er påvist smitte. Som udgangspunkt bestemmer avler, hvilken del af marken han ønsker undersøgt, men NAER definerer et minimumsareal for den smittede del, der ikke kan revurderes. Der tages prøver efter EPPOs standard, og hvis der ikke findes levende sporangier, kan restriktionerne på delmarken lempes.

Definition af bufferzoner og restriktioner på marker i bufferzoner

Bufferzoner udgør alle tilstødende marker til den smittede mark. Dog kan bufferzonen afgrænses til de nærmeste 50 m, forudsat der etableres en fysisk barriere i marken.

I bufferzonen må kun dyrkes resistente sorter. Der må ikke dyrkes læggekartofler eller egen opformering. Krav om rengøring af maskiner, der forlader bufferzonen, er udeladt, da bufferzoner som udgangspunkt ikke er smittede.

Branchen spurgte til, hvad en synlig barriere kunne være. NAER svarede, at det skal være et synligt varigt skel, men at NAER håber, at branchen kan bidrage med forslag til praktiske løsninger på dette.

Branchen mente, at brug af jordprøver medfører, at Danmark har skrappe regler end vores nabolande. NAER nævnte, at andre landes regelsæt er omfangsrige og kan være skrappe på nogle områder og lempeligere på andre og derfor skal reglerne ses i relevant sammenhæng.

Branchen bemærkede, at EPPOs tolerancegrænse med under 5 sporangier pr. gram jord, ikke blev benyttet i NAERs oplæg, og nævnte at EPPOs standard er skrevet med henblik på lempelse/ophævelser af restriktioner og ikke med henblik

på at afgøre om en mark er inficeret. Branchen henviste til Direktiv om bekæmpelse af kartoffelbrok.

NAER svarede, at det er korrekt, at Direktivet om bekæmpelse af kartoffelbrok og den tilsvarende danske bekendtgørelse, kun eksplicit nævner visuelle symptomer på planter i den indledende definition af en smittet mark. Direktivet bestemmer hvad Medlemsstaterne som minimum skal opfylde. Plantesundhedsdirektivet, der også vedrører brok, forpligter NAER til at udføre de nødvendige analyser og tage de nødvendige forholdsregler overfor forekomst og smitterisiko for alle de listede skadegørere. Det kan inkludere jordprøver.

NAER bekræftede desuden, at EPPOs standard er skrevet med henblik på ophævelse af restriktioner for en brokmark, da det var den opgave, EPPO blev bedt om at løse. Det udelukker ikke, at standarden kan bruges til at undersøge for brok i andre situationer. NAER tilføjede, at resultatet af visuel inspektion af planter og analyse af jordprøver kun er sammenlignelige ved dyrkning af modtagelige kartoffelsorter, fordi dyrkning af resistente sorter ikke vil vise symptomer, og derved vil forekomst af smitstof kunne kamoufleres.

Branchen spurgte, hvorfor det var nødvendigt at undersøge den del af marken igen, der i første omgang var vurderet fri. NAER svarede, at i de undersøgte marker har NAER udtaget færre prøver pr. ha end EPPOs standard anbefaler, og der er ikke udført bioassay på prøverne. Formålet med disse prøver, som jo faldt sent i sæsonen, var hurtigst muligt at få identificeret alle smittede marker. EPPO standarden er udformet med henblik på af- eller nedregulering af smittede marker, og vil også blive benyttet ved rekvireret revurdering.

NAER bad arbejdsgruppen om at sende skriftlige kommentarer til det præsenterede oplæg, herunder konkrete forslag til de fysiske barrierer. Stivelsesbranchen lovede at give kommentarer.

FVST lovede at præcisere, hvorledes tolerancen på under 5 sporangier pr. gram jord skal fortolkes i forhold til de foreliggende analyseresultater.

NAER har efterfølgende udsendt en detaljeret oversigt, der forklarer EPPO standardens detaljer, samt hvordan NAER har anvendt den og vil anvende den i forskellige sammenhænge.

6 Tema C: Håndtering og deponering af restprodukter /affald fra forarbejdende industrier

NAER gennemgik relevante EU direktiver og deres implementering i dansk lovgivning. EU-reglerne er minimumsbestemmelser. EU-lande er pålagt alle nødvendige foranstaltninger til bekæmpelse og afgrænsning af kartoffelbrok. NAER har vide beføjelser jf. lov om planteskadegørere. I forhold til de to nuværende bedrifter med fund af brok, har NAER været lempelige, da avlerne har kunnet levere deres høst fra både ikke smittede og smittede marker til forarbejdning.

NAER overvejer, på baggrund af en risikovurdering, at sætte restriktioner for deponi-arealer for restprodukter/affald, fx et længere åremål mellem udbringning og dyrkning af kartofler på deponiarealer.

Anmodning om oplysninger om restprodukter

NAER vil bede de forarbejdende virksomheder om oplysninger vedrørende affaldshåndtering, med svar sidst i januar 2015. Sorterecentraler af konsum- og læggekartofler vil også blive kontaktet. Derefter vil AU blive bedt om at foretage en risikovurdering. Den vil blive sendt i høring i Arbejdsgruppen. Stivelsesbranchen gennemgik håndtering af de væsentligste affaldsprodukter: jord, fældninger fra vaskeproces og vand.

Affald udbringes på landbrugsjord på bedrifter, hvor der ikke dyrkes kartofler. Hvis ejendommen sælges, skal den testes fri for brok.

Med hensyn til restriktioner på deponimarker, kan restriktionerne styres af virksomheder eller af NAER, men altid frigives af NAER. NAER gjorde igen opmærksom på, at bindingerne fremover kan blive længerevarende end de nuværende 3 år. KMC nævnte, at have reduceret vaskevandsmængden væsentligt ved recirkulation. Fremadrettet arbejder man på at vaskevand kan renses med mikrofilter på 25 μ .

NAER nævnte, at andre jordbårne karantæneskadegørere også skal tænkes ind i affaldshåndteringen.

7 Arbejdsdeling for informering til interessenter

Information til interessenter blev drøftet. Danske kartofler vil udsende information til deres kontakter, når der foreligger flere konkrete oplysninger omkring brokfundene.

NAER opfordrede til, at artikler i medlemsblade mv. sendes til orientering til NAER. Danske kartofler inviterede NAER til at deltage i generalforsamling den 24. februar og fortælle om udbruddet.

NAER understregede, at det er vigtigt ikke at videregive information om de to konkrete sager til udenforstående.

NAER informerer på styrelsens hjemmeside og til nyhedsabonnenterne.

8 Tilgængelighed af NAERs data om smittede marker

Andre end de nuværende to avlere med konstateret brok har retskrav på at kunne få viden om marker, der pålægges restriktioner og i givet fald hvilke. I bekendtgørelse om bekæmpelse af kartoffelbrok er desuden et krav om, at myndigheden offentliggør fund og opdaterer et register over fund. NAER planlægger pr. februar, at lægge oplysninger om broksmittede marker og bufferzoner som et GIS-lag i IMK, som dermed kun landbrugere og konsulenter har adgang til. Oplysningerne vil blive opdateret jævnlige.

9 Tema A: NaturErhvervstyrelsen markundersøgelser fremover

NAER gennemgik planerne for afgrænsende undersøgelser i Karup egnen. Man kan ikke konkludere, at udbruddet er afgrænset for nuværende. NAER foreslår, at udføre afgrænsende undersøgelser i alle marker med en markdel inden for en radius af 500 m fra en mark med brokfund. NAER udfører visuelt syn på knolde, i marker med kartofler og overvejer, hvorvidt det er nødvendigt at tage jordprøver i marker uden kartofler.

Der skal udføres en generel overvågning for at kunne dokumentere, at Danmark generelt er fri for kartoffelbrok, især af hensyn til eksport af lægge- og spisekartofler. NAER vil gennemføre undersøgelserne i forbindelse med overvågning for andre kartoffelskadegørere.

NAER betragter den foreslåede indsats med hensyn til bekæmpelse, afgrænsning og overvågning som meget lempelig i forhold til andre landes indsats. Den valgte fremgangsmåde er mulig på grund af de tiltag, som branchen har oplyst NAER og arbejdsgruppen, at de vil gennemføre over for avlere og med hensyn til affaldshåndtering.

For at imødekomme udfordringen med mangel på læggemateriale af resistente sorter, foreslog NAER til overvejelse at lempe udskiftningsreglerne i en periode, således at egen avl af relevante sorter kan opformeres et år ekstra på egen bedrift. Branchen modtog ideen positivt.

10 Dato for næste møde

Næste møde i uge 10. den 3. eller den 9. marts. *Efterfølgende er mødet sat til den 9.marts 2015.*